

Kardiyovasküler Cerrahi ve Koroner Yoğun Bakım Ünitesinden Taburcu Olan Hastaların Yoğun Bakım Deneyimlerinin Belirlenmesi

Determination of Intensive Care Experiences of Patients Discharged from Cardiovascular Surgery and Coronary Intensive Care Unit

Hakan Çağlıyan¹, Gülten Sucu Dağ²

¹Yakın Doğu Üniversitesi Hastanesi, Lefkoşa, KKTC.

²Doğu Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Gazimağusa, KKTC.

Özet

Amaç: Araştırmanın amacı; yoğun bakımdan taburcu olan hastaların yoğun bakım deneyimlerini belirlemektir.

Materyal-Metot: Araştırma tanımlayıcı kesitsel araştırma tasarımına uygun yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini bir üniversite hastanesinin kardiyovasküler ve koroner yoğun bakım ünitelerinden kliniğe taburcu olan hastalar, örneklemini ise örnekleme dahil edilme kriterlerine uyan 114 hasta oluşturmuştur. Araştırma verilerinin toplanmasında Hasta Tanıtıcı Özellikler Formu ve Yoğun Bakım Deneyim Ölçeği (YBDÖ) kullanılmıştır. Veriler, bağımsız gruplarda t testi ve varyans analizi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Araştırmada hastaların yaş ortalamasının $63,80 \pm 12,56$ olduğu, %63,16'sının erkek %64,04'ünün koroner anjiyografi nedeniyle yoğun bakımda yattığı saptanmıştır. Hastaların YBDÖ'ü puan ortalamasının $55,83 \pm 8,43$ olduğu, en yüksek puan ortalamasının çevrenin farkında olma alt boyutundan aldıkları ($17,22 \pm 4,04$) saptanmıştır. Araştırmada 50 yaş ve altı hastaların YBDÖ genelinden ve kötümser deneyimler ve deneyimlerin hatırlanması alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında, yoğun bakımda uyutulma durumlarına göre çevrenin farkında olma alt boyutundan aldıkları puanlar arasında, yoğun bakım ünitesinin sıcaklığını uygun bulma durumlarına çevrenin farkında olma ve kötümser deneyimler alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p < 0,05$).

Sonuç: Hastaların yoğun bakım farkındalığının, yoğun bakım memnuniyetlerinin orta düzeyde olduğu ve kısmen olumsuz deneyimlerinin olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Yoğun Bakım, Hasta, Deneyim, Hemşirelik.

Abstract

Objective: The aim of this study was to determine the intensive care experience of patients who were discharged from the intensive care unit.

Material-Method: This study was descriptive and cross-sectional. The sample of the study was consist of 114 patients of an university hospital in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC). Patients who were transferred to the clinic after staying at least 24 hours in the coronary and cardiovascular intensive care unit included in the study. Patient descriptive questionnaire and Intensive Care Experience Scale were used for data collection. Data were evaluated by independent samples t test and variance analysis.

Results: The mean age of the patients was 63.80 ± 12.56 , 63.16% of the patients were male, Additionally, 49.12% of the patients duration of the coronary intensive care. The mean total score of the intensive care experiences scale was found to be 55.83 ± 8.43 . The highest score average was obtained from awareness of surroundings subscales (17.22 ± 4.04). A statistically significant difference was found between the scores of the patients aged 50 years and total of the intensive care evaluation scale and the frightening experiences in intensive care and recalling experiences in intensive care unit, the scores from the subscales of awareness of surroundings according to the given anesthesia of the patients in the intensive care unit, according to the temperature of the intensive care unit, the sub-dimension scores of awareness of surroundings and frightening experiences ($p < 0.05$).

Conclusions: It was determined that the patients' experience and satisfaction were at a moderate level and had a partially negative experience.

Keywords: Patients, Intensive Care, Experience, Nursing.

Giriş

Yoğun bakım üniteleri (YBÜ), diğer alanlara göre yerleşim biçimi ve hasta bakımı açısından ayrıcalıklı olan karmaşık, özel teknolojilerin kullanıldığı birimlerdir (1). Yoğun bakım üniteleri, organ ya da sistemlerde fonksiyon bozukluğuna bağlı kritik bakım gereksinimi olan hastaların iyileşmesini amaçlayan, teknolojik cihazlarla donatılmış, hastanın tıbbi

tedavi ve bakımının sürdürüldüğü kliniklerdir (2, 3). İnsanlar yaşamlarının çeşitli zamanlarında sağlıklarını kaybederler. Bunlar arasında kritik bakım gereksinimi olan hastaların tedavi ve bakımları yoğun bakım üniteleri tarafından sağlanmaktadır (4). Dünyada yaşanan nüfusun gün geçtikçe artmasına bağlı olarak yoğun bakım birimlerine de talep giderek artmaktadır (5).

Hastalık ya da yaralanma beden üzerinde önemli fizyolojik ve emesyonal stres oluşturur (6). YBÜ'de stresörlerin tanımlandığı bir çalışmada, yoğun bakım hastalarında nazal/oral tüplerin olması, tüplere bağlı hareket kısıtlılığı, uykusuzluk ve ağrının temel stresör olduğu saptanmıştır. Bu stresörler, hastaların emosyonel durumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir (7). Bununla birlikte YBÜ'de gürültü, ışık, hasta izleminde kullanılan cihazlara bağlı alarmlar, hareket kısıtlılığı, gündüz gece ayırımının yapılamaması gibi duyuşsal uyaranların yetersiz olduğu durumlar da olabilir (8).

YBÜ'de yatan hastalar, yoğun bakım ortamında çeşitli faktörler sebebiyle olumlu ya da olumsuz deneyimler yaşayabilmektedirler (9). Yoğun bakım hastalarında yaşamın tehdit altında olması, bilinmeyen çevre ve kişiler, sürekli yatak istirahatine bağlı hareket kısıtlılığı, uyku düzensizlikleri, aile üyelerini görememe, yoğun bakım ünitesine bağımlı olma duygusu, ağırlı girişimlerin sık uygulanması, girişimler ve tedavi süreci hakkında yeterince bilgilendirilmeme gibi faktörler psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (10). YBÜ'deki hastalarda görülen stres ve buna bağılı sorunlar hastaları olumsuz etkilemekte, hastaların iyileşme ve hastanede kalış süresini artırmaktadır (11).

Dahiliye ve cerrahi yoğun bakım ünitelerindeki hastaların, YBÜ'nün fiziksel özelliklerine yönelik görüşlerinin incelendiği bir çalışmada; %37.7'sinin uykusuzluk, %18.9'unun gece-gündüz ayırım zorluğu yaşadıkları saptanmıştır. Yoğun bakımın fiziksel ortamına ilişkin, hastaların %69.8'inin yatağa bağımlı olmaktan, %62.3'ünün televizyon, radyonun olmamasından, %35.8'inin ziyaret saatlerinin kısıtlı olmasından, %34.0'ünün durumu ciddi olan ya da kötüleşen hastaları görmekten, %32.1'inin yoğun bakım ortamından rahatsız olduğu saptanmıştır. Araştırmada, kritik hastaların sıklıkla YBÜ'nin fiziksel ortamından rahatsız oldukları saptanmıştır (11). Hastaların yoğun bakım deneyimlerinin incelendiği bir çalışmada da, hastaların genel olarak farkındalık düzeylerinin ortalamanın üstünde ve yoğun bakım deneyimlerinin olumlu, YBÜ'de yaşadığı kötümser deneyimlerinin yüksek, yoğun bakım deneyimlerini hatırlama oranlarının düşük, bakım memnuniyetlerinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır (12).

Adsay ve Dedeli (13)'nin Kardiyoloji, Cerrahi, Dahiliye yoğun bakımdan taburcu olan hastaların deneyimlerini değerlendirdiği çalışmada, hastaların yoğun bakım deneyimlerinin kısmen olumlu olduğu, yoğun bakım ortamında iken çevrenin daha az farkında oldukları, yoğun bakıma yatışları sırasında kötümser deneyimler yaşamadıkları, yoğun bakım deneyimlerini hatırladıkları, bakımdan memnun kaldıkları saptanmıştır (13).

Literatürde, dahiliye, cerrahi, kardiyovasküler cerrahi (KVC) ve koroner yoğun bakımda (KYB) yatan hastaların deneyimlerinin incelendiği bir çalışmada hastaların, korku, kaygı, halsizlik, konfüzyon yaşadıkları belirlenmiştir (14-23). Başka bir çalışmada, KVC sonrası hastaların iletişim bozukluğu, konforda bozulma, kontrol kaybı, yalnızlık gibi duygular yaşadıkları belirlenmiştir (18). Mekanik ventilator desteği alan hastalarda yapılan çalışmalarda, hastaların

bilinmeyen bir ortamda fizyolojik ve psikolojik sorunlar yaşadıkları (19), kendilerini çaresiz, güçsüz ve terkedilmiş hissettikleri saptanmıştır (20). Hastaların yoğun bakım deneyimleri ile anksiyete, depresyon ve uzaklaşma ve içine kapanma arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmektedir (21). KVCYBÜ'nde yatan hastaların sadece olumsuz duygular değil olumlu duygular da bildirdiği, hastaların ortamı konforlu bulduğu, yoğun bakımda olmanın iyileşme ve umut duygusunu hissettirdiğini belirtmişlerdir (22). Arslan ve Tosun'un (23) KVCYBÜ'de yatan hastaların deneyimlerini incelediği çalışmada; hastaların kısmen yoğun bakım ortamının farkında oldukları, oldukça korkutucu deneyimleri hatırladıkları, verilen bakımdan memnun oldukları saptanmıştır. Hastaların yaş, eğitim, medeni durum ve deneyimledikleri ağrının yoğun bakım deneyimlerini etkilediği belirlenmiştir. Yapılan çalışmada, YBÜ'de yatan hastaların, iyileşme süreçlerini hızlandırmak için olumsuz deneyimlerinin azaltılmasına yönelik, bireye özgü hemşirelik girişimlerinin planlanması ve uygulanması önerilmektedir (24).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) kardiyovasküler cerrahi ve koroner YBÜ'nde yatan hastaların deneyimlerinin belirlendiği çalışmalara rastlanmamıştır. Yoğun bakım ünitesinde tedavisi süren hastaların fiziksel bakım gereksinimleri karşılanırken, hastaların YBÜ'de hangi deneyimleri yaşadığı, hangi duyguları hissettiği, yoğun bakıma uyumunun değerlendirildiği çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Hastaların yoğun bakım deneyimlerinin belirlenmesi, yoğun bakıma uyumu sağlamaya yönelik girişimlerin planlanmasında hemşirelere rehber olacaktır. Bunun yanında YBÜ'de uygun düzenlemelerin yapılmasında, pozitif hasta bakım sonuçlarına ulaşmak için etkili hizmetlerin planlanmasında, hastaların iyileşme sürecini desteklemek için yapılacak girişimlerin belirlenmesinde hemşirelere ve sağlık profesyonellerine önemli veriler sağlayacaktır. Bu araştırma, KVCYB ve KYB ünitesinden taburcu olan hastaların yoğun bakım deneyimlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır;

1. KVCYB ve KYB ünitelerinden taburcu olan hastaların yoğun bakım deneyimleri nelerdir?
2. KVCYB ve KYB ünitelerinden taburcu olan hastaların sosyo demografik özellikleri yoğun bakım deneyimlerini etkiler mi?
3. KVCYB ve KYB ünitelerinden taburcu olan hastaların hastalığa ilişkin özellikleri yoğun bakım deneyimlerini etkiler mi?
4. Yoğun bakım ünitelerine göre hastaların yoğun bakım deneyimleri ölççeği puan ortalamaları arasında fark var mıdır?

Materyal-Metot

Araştırma, tanımlayıcı, kesitsel araştırma tasarımına uygun olarak, KKTC'de bulunan bir üniversite hastanesinin KYB ve KVCYB ünitesinden kliniğe nakil olan hastalarla yürütülmüştür. KYB ünitesinde 10 yatak, KVC yoğun bakım ünitesinde 4 yatak, Kardiyoloji servisinde ise 20 yatak kapasitesi bulunmakta ve KYB'da 9, KVCYB Ünitesinde 8

ve Kardiyoloji servisinde 5 hemşire çalışmaktadır. KYB ve KVCYB ünitelerine aylık ortalama 30-50, yıllık ise 400-600 hasta yatışı olmaktadır. Yatakların doluluk oranlarına göre her hemşire ortalama 1-2 hastaya bakım vermektedir.

Araştırma evrenini, KYB ve KVCYB ünitesinden kliniğe taburcu olan hastalar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Nisan- Haziran 2017 tarihleri arasında, üç ay süresince örnekleme dahil edilme kriterlerine uyan 114 hasta oluşturmuştur. Araştırmada, araştırmaya katılmayı kabul eden, 18 yaş üzeri, en az 24 saat yoğun bakımda yatan, araştırma yönergelerini anlayabilme ve tepki verebilme yetisi olan hastalar oluşturmuştur.

Araştırmada veriler “Hasta Tanıtıcı Özellikler Formu” ve yoğun bakım deneyimlerinin değerlendirilmesinde “Yoğun Bakım Deneyim Ölçeği (YBDÖ)” kullanılmıştır.

Hasta Tanıtıcı Özellikler Formu

Bu form, literatürden (12, 14, 23, 25) yararlanılarak araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hastaların tanıtıcı özellikleri; yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim durumu yer almaktadır. İkinci bölümde hastalık ve yoğun bakımla ilgili özellikler; kronik hastalık durumu, yoğun bakım yatış süresi, daha önce yoğun bakım deneyimi, yoğun bakımda sedasyon alma durumu, yoğun bakımda ve mekanik ventilatör desteği alma süresi, yakınlarını görebilme durumu, yoğun bakımda iken olumsuz yönde etkileyen bir olaya şahit olma durumu, ziyaretçisi olma durumu, yoğun bakımın fiziksel özelliklerine ilişkin toplam 23 soru yer almaktadır.

Yoğun Bakım Deneyim Ölçeği (YBDÖ)

Yoğun Bakım Deneyim Ölçeği, Rattray ve ark. tarafından (26) 2004 yılında hastaların yoğun bakım deneyimlerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş (26), ölçeğin Türk diline adaptasyonu Demir ve ark. tarafından 2009 yılında yapılmıştır (25). YBDÖ, 19 maddeden oluşmakta ve 5’li likert ile derecelendirilmektedir. YBDÖ’nün “Yoğun Bakımda İken Çevrenin Farkında Olma” (1. alt boyut), “Yaşanan Kötümser Deneyimler” (2. alt boyut), “Yoğun Bakımda Yaşanan Deneyimlerin Hatırlanması” (3. alt boyut), “Yoğun Bakım Ünitesindeki Bakımdan Memnuniyet” (4. alt boyut) olmak üzere dört alt boyutu vardır. Ölçekteki maddelerden 4’ü ters puanlanmaktadır. Ölçekten en düşük puan 19, en yüksek puan 95 alınmaktadır. Ölçekten düşük puan alan hastaların durumu, bilinç durumunun yeterince açık olmadığı ve yoğun bakımda yaşadıkları deneyimlerin olumsuz olduğu şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçekten yüksek puan alan hastaların durumu ise, farkındalığın yüksek olduğu, yaşanan kötü deneyimlerin düşük olduğu ve bunun yanında bakımla ilgili memnuniyeti yüksek olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.79’dur. Bu araştırmada da Cronbach Alfa katsayısının 0.70 olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın verileri, KYB ve KVCYB ünitesinde en az 24 saat yatıp kliniğe nakil edilen, örnekleme dahil edilme kriterlerine uyan hastalardan, klinik ortamda yüz yüze görüşme yöntemi ile araştırmacı tarafından toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplanması yaklaşık 15-20 dk sürmüştür.

Araştırmanın uygulanabilmesi için Üniversite Hastanesinin Başhekimliğinden (YDH-355/2017), Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan (ETK00-2017-0136), ölçek sahibinden, araştırma örnekleme dahil edilen hastalardan “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu” ile yazılı onamları alınmıştır.

Bu araştırmada, bulguların analizinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 25.0 kullanılmıştır. Hastaların tanıtıcı özelliklerine, sağlık durumlarına, yoğun bakımda kalma durumlarına ve yoğun bakım deneyimlerine göre dağılımı frekans analizi ile saptanmıştır. Hastaların tanıtıcı özelliklerine, kronik hastalık durumlarına, yoğun bakımda kalış sürelerine ve yoğun bakım deneyimlerine göre yoğun bakım deneyim ölçeği toplam puanları ve alt boyut puanlarının karşılaştırılmasında parametrik hipotez testleri uygulanmış olup, bağımsız değişkenin iki kategoriden oluşması durumunda bağımsız örneklem t testi, üç ve üzeri kategorili olması durumunda ise ANOVA kullanılmış ve post-hoc test olarak Tukey testi seçilmiştir. İstatistik anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

Bulgular

Hastaların %35,09’unun 71 yaş ve üstü yaş grubunda yer aldığı ve hastaların yaş ortalamasının $63,80 \pm 12,56$ olduğu tespit edildi. Hastaların %63,16’sının erkek, %78,95’inin evli olduğu, %33,33’ünün ilköğretim mezunu olduğu ve %68,42’sinin çalışmadığı saptandı.

Hastaların %35,96’sının Kronik Kalp Yetmezliği (KKY) ve %28,95’inin Akut Kroner Sendrom (AKS) tanısı, %64,04’ünün anjio olduğu, %44,74’ünün kronik hastalığı bulunduğu ve kronik hastalığı olan hastaların %70,59’unda Diyabetes Mellitus (DM), %52,94’ünde Hipertansiyon olduğu, hastaların %49,12’sinin yoğun bakımda 2 gün kaldığı, %76,32’sinin daha önce yoğun bakımda kalmadığı, %77,19’unun yoğun bakımda uyutulmadığı, %82,46’sının mekanik ventilasyon desteği almadığı, %65’inin mekanik ventilasyon desteğini hatırlamadığı bulundu (Tablo 1).

Tablo 1. Hastaların klinik özellikleri

Klinik Özellikler (n=114)	n	%
Tanı		
Kronik Kalp Yetmezliği	41	35,96
Akut Kroner Sendrom	33	28,95
Miyokard Infarktüsü	20	17,55
Kroner Arter Hastalığı	10	8,77
Diğer	10	8,77
Yapılan girişim		
Koroner Anjio	73	64,04
Medikal tedavi	20	17,54
Koroner Arter Bypass Greft	15	13,16
Kardiyak Resenkronizasyon Tedavisi (CRT-D)	6	5,26
Kronik hastalık		
Var	51	44,74
Yok	63	55,26

Hastalık(n=70)*		
Diyabetes Mellitus	36	70,59
Hipertansiyon	27	52,94
Hiperlipidemi	5	9,80
Diğer	2	3,92
Yoğun bakımda kalma süresi		
Bir gün	26	22,81
İki gün	56	49,12
Üç gün ve üzeri	32	28,07
Daha önce YB'da kalma durumu		
Kalan	27	23,68
Kalmayan	87	76,32
YB'da uyutulma durumu		
Uyutulan	26	22,81
Uyutulmayan	88	77,19
Mekanik ventilasyon desteği		
Alan	20	17,54
Almayan	94	82,46
Mekanik ventilasyon desteğini hatırlama durumu (n=20)		
Hatırlayan	7	35,00
Hatırlamayan	13	65,00

*Sadece yanıt verenler değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Hastaların yoğun bakım ortamına ilişkin görüşlerinin dağılımı

Yoğun bakım ortamına ilişkin görüşler (n=114)	n	%
YB ünitesinde kalınan sürede duygusal olarak etkilenme durumu		
Etkilenen	11	9,65
Etkilenmeyen	103	90,35
YB ünitesinde bulunulan sürede yakınları ile iletişim kurma durumu		
İletişim kuran	107	93,86
İletişim kurmayan	7	6,14
YB ünitesindeki havalandırmanın uygun olma durumu		
Uygun	110	96,49
Uygun değil	4	3,51
YB ünitesindeki sıcaklığın uygun olma durumu		
Uygun	93	81,58
Uygun değil	21	18,42
YB ünitesindeki aydınlatmanın uygun olma durumu		
Uygun	102	89,47
Uygun değil	12	10,53
Yoğun bakım ünitesindeki sestten rahatsız olma durumu		
Rahatsız olan	14	12,28
Rahatsız olmayan	100	87,72

Araştırmaya katılan hastaların %90,35'inin yoğun bakımda kaldığı sürede duygusal olarak etkilenmediği, %93,86'sının yakınları ile iletişim kurabildiği belirlendi, Hastaların %96,49'u yoğun bakım ünitesinin havalandırması %81,58'i sıcaklığını, %89,47'si ışıklandırmasını uygun bulduğunu ve %87,72'si yoğun bakım ünitesindeki sestten rahatsız olmadığını ifade etti (Tablo 2).

Hastaların YBDÖ genelinden aldıkları puanlar incelendiğinde, ölçekten aldıkları en düşük puan 39 ve en yüksek 76, ölçek genelinden $55,83 \pm 8,43$ puan aldıkları bulundu, Araştırma kapsamına alınan hastaların en yüksek Çevrenin Farkında Olma alt boyutundan $17,22 \pm 4,04$ puan, en düşük Yoğun Bakımda Yaşanan Deneyimlerin Hatırlanması alt boyutundan $11,31 \pm 2,63$ puan aldıkları belirlendi (Tablo 3).

Araştırmaya katılan hastaların yaş gruplarına göre YBDÖ genelinden ve ölçekte yer alan Yoğun Bakımda Yaşanan Kötümser Deneyimler ve Yoğun Bakımda Yaşanan Deneyimlerin Hatırlanması alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($p < 0,05$; Tablo 4), 50 yaş ve altı hastaların Yoğun Bakımda Yaşanan Kötümser Deneyimler alt boyutundan aldıkları puanlar 61-70 yaş hastalara göre anlamlı düzeyde daha yüksekti. 61-70 yaş grubu hastaların YBDÖ genelinden ve Yoğun Bakımda Yaşanan Deneyimlerin Hatırlanması alt boyut puanları diğer hastalara göre anlamlı düzeyde düşüktü.

Araştırmaya dahil edilen hastaların çalışma durumlarına göre ölçekte yer alan Yoğun Bakımda Yaşanan Kötümser Deneyimler alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark saptandı ($p < 0,05$; Tablo 4). Çalışan hastaların Yoğun Bakımda Yaşanan Kötümser Deneyimler alt boyutundan çalışmayan hastalara göre daha yüksek puan aldıkları belirlendi.

Hastaların yoğun bakımda uyutulma durumlarına göre Çevrenin Farkında Olma alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki fark anlamlı idi ($p < 0,05$). Yoğun bakımda uyutulan hastaların Çevrenin Farkında Olma alt boyutu puanları uyutulmayan hastalara göre daha düşüktü.

Tablo 3. Hastaların yoğun bakım deneyim ölçeği puan ortalamalarının dağılımı (n=114)

Yoğun Bakım Deneyim Ölçeği	En Düşük-Enyüksek Puan	n	\bar{X}	s	Min	Max
Çevrenin Farkında Olma	6-30	114	17,22	4,04	7	29
Yoğun Bakımda Yaşanan Kötümser Deneyimler	4-20	114	12,49	2,69	6	20
Yoğun Bakımda Yaşanan Deneyimlerin Hatırlanması	4-20	114	11,31	2,63	5	19
Yoğun Bakımda Alınan Bakımdan Memnuniyet	5-25	114	14,82	3,05	7	22
Yoğun Bakım Deneyim Ölçeği Toplam	19-95	114	55,83	8,43	39	76

Tablo 4. Hastaların bazı tanıtıcı özellikleri ve yoğun bakım ortamına ilişkin görüşleri ile yoğun bakım deneyim ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=114)

	n	Çevrenin Farkında Olma		Yoğun Bakımda Yaşanan Kötümser Deneyimler		Yoğun Bakımda Yaşanan Deneyimlerin Hatırlanması		Yoğun Bakımda Alınan Bakımdan Memnuniyet		YBDÖ Toplam		
		\bar{X}	ss	\bar{X}	s	\bar{X}	s	\bar{X}	s	\bar{X}	s	
Yaş grubu												
50 yaş ve altı	18	16,89	5,18	13,67	2,74	11,94	2,34	14,94	2,98	57,44	7,89	
51-60 yaş	24	17,67	4,38	13,00	3,20	11,96	2,93	14,92	3,72	57,54	9,36	
61-70 yaş	32	15,97	3,51	11,59	1,85	10,16	2,63	14,22	3,32	51,94	8,82	
71 yaş ve üstü	40	18,10	3,51	12,38	2,72	11,55	2,35	15,18	2,41	57,20	6,91	
F#		1,830		2,772		3,169		0,606		3,378		
p		0,146		0,045*		0,027*		0,613		0,021*		
Çalışma durumu												
Çalışan	36	17,39	4,50	13,31	3,04	11,53	2,66	14,86	2,86	57,08	7,47	
Çalışmayan	78	17,14	3,84	12,12	2,44	11,21	2,63	14,79	3,16	55,26	8,82	
t†		0,303		2,236		0,607		0,107		1,076		
p		0,762		0,027*		0,545		0,915		0,284		
Uyutulma durumu												
Uyutulan	26	15,77	3,66	12,46	2,60	10,73	2,65	14,69	3,16	53,65	9,13	
Uyutulmayan	88	17,65	4,07	12,50	2,73	11,48	2,62	14,85	3,04	56,48	8,15	
t†		-2,113		-0,064		-1,275		-0,234		-1,509		
p		0,037*		0,949		0,205		0,816		0,134		
Sıcaklık												
Uygun	93	17,75	3,94	12,77	2,72	11,42	2,41	14,94	3,08	56,88	8,21	
Uygun değil	21	14,86	3,73	11,24	2,17	10,81	3,47	14,29	2,94	51,19	7,96	
t†		3,073		2,415		0,959		0,880		2,884		
p		0,003*		0,017*		0,340		0,381		0,005*		

*p<0,05

ANOVA analizi

†Bağımsız gruplarda t testi

Hastaların Çevrenin Farkında Olma ve Yoğun Bakımda Yaşanan Kötümser Deneyimler alt boyut puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$; Tablo 4). Yoğun bakım ünitesinin sıcaklığını uygun bulan hastaların YBDÖ genelinden ve ölçekte yer alan Çevrenin Farkında Olma ve Yoğun Bakımda Yaşanan Kötümser Deneyimler alt boyutlarından aldıkları puanlar, uygun bulmayanlara göre daha yüksektir. Hastaların yoğun bakım ünitesinin sıcaklığını uygun bulma durumlarına göre ölçekte yer alan Yoğun Bakımda Yaşanan Deneyimlerin Hatırlanması ve Yoğun Bakımda Alınan Bakımdan Memnuniyet alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı saptandı ($p>0,05$).

Hastaların cinsiyetlerine, medeni durumlarına, eğitim durumlarına, kronik hastalığı olma durumuna, yoğun bakımda kalma sürelerine, daha önce yoğun bakım deneyimi olma durumuna, mekanik ventilasyon desteği alma durumuna, duygusal olarak etkilenme durumuna, yoğun bakımda kalınan sürede yakınları ile iletişim kurma durumuna, yoğun bakım ünitesinin havalandırmasını uygun bulma durumlarına, YBÜ'nde sesten rahatsız olma durumuna, YBÜ'ne göre

YBDÖ toplam puanları ve ölçek alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görüldü ($p>0,05$).

Tartışma

Bir hastanenin yoğun bakım ünitesinde hastaların bakımına yönelik ekipman ve cihazların fazla olması, yoğun bakım ünitesini teknolojik olarak gelişmiş ortam haline getirir. Yoğun bakım hastalarının çeşitli cihazlara bağlı olması, diğer hastaların bakım sürecine şahit olmaları, rahatsız edici seslere, kokuya, aydınlatmaya ve sıcaklığa maruz kalmaları, hastalarda hem fizyolojik hem de psikolojik strese neden olabilmektedir (27). Olumlu/pozitif yoğun bakım süreci, hastaların yoğun bakımdan taburcu olduktan sonra fiziksel ve psikolojik iyilik halini sağlayabilir ve yaşam kalitelerinde olumsuz bir değişimi önleyebilir. Hastaların yoğun bakım deneyimleri yoğun bakımın kalite göstergelerinden biridir (28). Hastaların yoğun bakım deneyimlerinin değerlendirilmesi, sağlık profesyonellerinin hastalar için daha iyi yoğun bakım deneyimi ve hasta sonuçlarına ulaşmalarına yardım eder (29). Bu çalışmada, YBDÖ'den elde edilen bulgulara göre

hastaların yoğun bakım deneyimlerinin ve ölçeğin alt boyutlarından çevrenin farkında olma, kötümser deneyimler yaşama, deneyimleri hatırlama ve alınan bakımdan memnuniyetin orta düzeyde olduğu saptandı (Tablo 3). Araştırma bulgularının literatürde yapılan çalışmalar ile benzer olduğu görülmektedir (9, 12, 14, 28, 30). Hastaların yoğun bakımda kaldıkları sürede farkındalıklarının ve bakımdan memnuniyetlerinin orta düzeyde olduğu kısmen olumsuz deneyimlerinin de olduğu düşünülebilir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda hastaların puan ortalamasını çevrenin farkında olma alt boyutundan, en düşük oranda da yaşanan deneyimlerinin hatırlanması alt boyutundan aldıkları bulunmuştur (Tablo 3). Bunun nedeninin araştırmaya katılan hastaların %88'inin uyutulmaması, %94'ünün mekanik ventilasyon desteği almaması, hastaların yoğun bakım ünitelerini algılamaları ve sağlık profesyonellerinin hastaya olumlu davranışlarından dolayı çevrenin farkında oldukları, yoğun bakımın fiziksel ortamının çoğunluğunun uygun bulunduğunu düşünmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Tablo 1). Literatürde hastaların yoğun bakım deneyimlerinin değerlendirildiği çalışmalarda benzer şekilde, çevrenin farkında olma alt boyutunun puan ortalamasının en yüksek oranda (12) ve yaşanan deneyimlerin hatırlanması alt boyut puan ortalamalarının diğer alt boyutlara göre düşük olduğu saptanmıştır (23). Yoğun bakımda kalan hastalarda psikolojik olarak kaygı düzeyinin yüksek olduğu, uyku bozuklukları, halüsinasyon, amnezi ve depresyon yaşadıkları belirtilmektedir (31). Hastalarda, görülebilecek psikolojik sorunlar nedeni ile, yoğun bakım deneyimlerinin hatırlanmasına yönelik puanlarının ölçeğin diğer alt boyutlarından alınan puanlara göre düşük olduğu düşünülmektedir.

Literatürde, genç hastaların anksiyete düzeyinin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olmasından dolayı yoğun bakım deneyimlerinin daha kötü olabileceği, yaş arttıkça yoğun bakım deneyimlerinin farkındalıklarının ve memnuniyetlerinin arttığı, kötü deneyimlerinin azaldığı (9) ya da yaşın yoğun bakım deneyimlerini etkileyen bir faktör olmadığı saptanmıştır (12, 32). Literatürün aksine bu çalışmada yaşlı hastaların kötümser deneyimleri, diğer yaş gruplarındaki hastalara göre daha fazla yaşadığı belirlenmiştir. Bu bulguya paralel olarak kötümser deneyimleri olan bu yaş grubundaki hastaların yoğun bakımda yaşanan deneyimleri daha az yaşadığı saptanmıştır. Araştırma örnekleminin kardiyovasküler cerrahi ve koroner yoğun bakım hastalarını kapsaması, hastaların %36'sının KKY, %29'unun AKS nedeniyle yoğun bakıma yatmış olması nedeniyle anksiyetelerinin yüksek olması ve ölüm korkusu yaşayabileceklerinden kaynaklandığı düşünülmüştür.

Hastaların demografik özelliklerinden biri olan çalışma durumu, yoğun bakımda kötümser deneyimleri etkileyen faktörlerden biridir (Tablo 4). Araştırmada halen çalışmaya devam edenlerin kötümser deneyimlerinin daha az olduğu saptanmıştır. Literatürde çalışma durumu ile yoğun bakım deneyimlerini inceleyen çalışmaya rastlanmamakla birlikte çalışmayan hastaların çalışanlara göre stresle baş etmelerinin daha yetersiz olduğu, yoğun bakım deneyimlerini daha kötü algıladıkları düşünülmüştür.

Yoğun bakım ortamının fiziksel özellikleri hastalarda

anksiyete ve strese neden olarak hastaların uykusuzluk, amnezi, yer zaman oryantasyon bozukluğu gibi psikolojik bazı sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir. Yoğun bakım hemşireleri tarafından yoğun bakım ortamının havalandırma, sıcaklık, ışıklandırma, ses düzeyi gibi fiziksel özelliklerin düzenlenmesi, bunların hastalar üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması olumlu yoğun bakım deneyimlerinin yaşanmasında önemlidir (33). Araştırmada hastaların yoğun bakım sıcaklığını uygun bulma durumlarının yoğun bakım deneyimlerini ve çevrenin farkında olma ve kötümser deneyimlerini etkilediği saptanmıştır (Tablo 4). Yoğun bakım sıcaklığını uygun bulan hastaların yoğun bakım deneyimlerinin, çevrenin farkında olma alt boyutunun olumlu olduğu, yaşanan kötü deneyimlerin düşük olduğu görülmüştür. Bir araştırmada yoğun bakım ünitelerinde genellikle merkezi sistem ısıtma yöntemlerinin kullanıldığı, ortamın ısıcılığının sürekli olarak değerlendirilmediği saptanmıştır (34). Hastaların yoğun bakım deneyimlerini etkileyen bir faktör olan ortam sıcaklığının düzenli aralıklarla değerlendirilmesi önemlidir.

Yoğun bakım ünitelerinin fiziksel özelliklerinden olan ses, ışık, havalandırma hastaların yoğun bakım deneyimlerini etkileyen önemli faktörler arasındadır (35). Bu araştırmada, yoğun bakım ünitesinin havalandırma, ışıklandırma sestem rahatsız olma durumlarına göre yoğun bakım deneyimleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$).

Sonuç

Araştırmanın sonucunda; araştırmaya katılan hemşirelerin Araştırma bulgularına göre hastaların yoğun bakım deneyimlerinin orta düzeyde olduğu ve kısmen olumsuz deneyimler yaşadıkları saptanmıştır. Hastaların yoğun bakım deneyimlerini 50 yaş altında olma, çalışmama durumu ve yoğun bakımın sıcaklığının etkilediği saptanmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda, hastaların yoğun bakım sürecinde olumsuz deneyimlerinin azaltılmasına yönelik, hastaya özgü hemşirelik girişimlerinin planlanması ve uygulanması, YBÜ'nde yatan 61-70 yaş grubundaki hastaların kötümser deneyimlerinin daha fazla olduğu dikkate alındığında, bu yaş grubu hastalara yönelik gereksinimlerin dikkate alınarak gerekli girişimlerin planlanması, YBÜ'nde uyutulan hastaların çevre farkındalıklarının artırılmasına yönelik hastalar ile daha çok uyarı ve iletişimde bulunulması, YBÜ'nün fiziksel özelliklerinden ortamın sıcaklığının rutin olarak değerlendirilmesi önerilir. Kardiyovasküler cerrahi ve koroner yoğun bakım ünitesinden kliniğe taburcu olan hastaların yoğun bakım deneyimlerinin değerlendirilmesi, hasta deneyimlerinin olumlu olması için YBÜ'de uygun düzenlemelerin yapılması, hasta bakım sonuçlarını olumlu yönde geliştirmek için etkili hizmetlerin planlanması, hastaların iyileşme sürecini desteklemek için yapılacak hemşirelik girişimlerin planlanmasında rehber olacağı düşünülmektedir.

Araştırma verilerinin analizinde destek olan Sedat Yüce'ye teşekkür ederiz.

Kaynaklar

1. Hurst S, Koplin-Baucum S. A pilot qualitative study relating to hardiness in ICU nurses: hardiness in ICU nurses. *Dimensions of Critical Care Nursing* 2005; 24(2): 97-100.
2. Sağlık Bakanlığı Değişikliklerle Beraber Yoğun Bakım Ünitelerinin Standartları [Internet]. [2019.03.01]. <http://www.saglik.gov.tr/TR,10979/yogun-bakimunitelerinin-standartlari-genelgesi-200853.html>.
3. Kavaklı Ö, Uzun Ş, Arslan F. Yoğun bakım hemşirelerinin profesyonel davranışlarının belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi* 2009; 51(3): 168-73.
4. Taşdemir N, Özşaker E. Yoğun bakım ünitesinde ziyaret uygulaması: ziyaretin hasta, hasta ailesi ve hemşire üzerine etkileri. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2007; 11(1): 27-31.
5. Uysal N, Gündoğdu N, Börekçi Ş, Dikensoy Ö, Bayram N, Mutlu GM. Üçüncü basamak merkezde dahili yoğun bakım hastalarının prognozu. *Yoğun Bakım Dergisi* 2010; 1(1): 1-5.
6. Fontaine DK, Briggs LP, Pope-Smith B. Designing humanistic critical care environments. *Critical Care Nursing Quarterly* 2001; 24(3): 21-34.
7. Novaes MA, Knobel E, Bork AM, Pavão OF, Nogueira-Martins, LA, Ferraz M.B. Stressors in ICU: perception of the patient, relatives and health care team. *Intensive Care Med* 1999; 25: 1421-6.
8. Kutlu L. Yoğun bakım ünitelerinde sağlık ekibi üyeleri, hasta ve yakınları ile iletişim. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi* 2007; 11(1): 35-41.
9. Zaybak A, Yapucu Güneş Ü. Hastaların yoğun bakım deneyimlerinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 2010; 26: 17-26.
10. Kaçmaz N. Yoğun bakım hastalarının psikolojik sorunları ve hemşirelik yaklaşımları. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi* 2002; 6: 75-81.
11. Tunçay GY, Uçar H. Hastaların yoğun bakım ünitesinin fiziksel ortam özelliklerine ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi* 2010; 33-46.
12. Özşaker E, Alcan AO, Korkmaz FD. Yaşlı hastaların yoğun bakım deneyimlerinin incelenmesi. *Turkish Journal of Geriatrics/Türk Geriatri Dergisi* 2013; 16 (4): 408-13.
13. Adsay E, Dedeli Ö. Yoğun bakım ünitesinden taburcu olan hastaların yoğun bakım deneyimlerinin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Medical Surgical Intensive Care Medicine/ Dahili ve Cerrahi Bilimler Yoğun Bakım Dergisi* 2015; 6(3): 90-97.
14. Usta YY, Dikmen Y, Başaran H. Factors which affect patients' experience in intensive care units. *International Journal of Health Sciences and Research (IJHSR)* 2016; 6(12): 143-9.
15. Tuna A, Bektaş M, Orhan F, Ayran G, Çelik Oyur G. Koroner yoğun bakımda hasta deneyimleri. *Anatol J Clin Invest* 2014; 8(2): 77-81.
16. Özdemir L. Koroner yoğun bakımda kalan hastaların deneyimlerinin belirlenmesi. *Hemşirelikte Araştırma ve Eğitim Dergisi* 2010; 12(1): 5-12.
17. Hunt JM. The cardiac surgical patients expectations and experiences of nursing care in the intensive care unit. *Aust Crit Care* 1999; 12(2): 47-53.
18. Schou L, Egerod IA. Qualitative study into the lived experience of post- CABG patients during mechanical ventilator weaning. *Intensive Crit Care Nurs* 2008; 24(3): 171-9.
19. Kefang W, Bing Z, Chunyan L, Chen W. Qualitative analysis of patients intensive care experience during mechanical ventilation, *J Clin Nurs* 2008; 18(2): 183-90.
20. Karlsson V, Bergbom I, Forsberg A. The lived experiences of adult intensive care patients who were conscious during mechanical ventilation: a phenomenological-hermeneutic study. *Intensive Crit Care Nurs* 2012; 28(1): 6-15.
21. Rattray J, Crocker C, Jones M, Connaghan J. Patients perceptions of and emotional outcome after intensive care: results from a multicenter study. *Nurs Crit Care* 2010; 15(2): 86-93.
22. Samuelson KAM. Unpleasant and pleasant memories of intensive care in adult mechanically ventilated patients-findings from 250 interviews. *Intensive Crit Care Nurs* 2011; 27(2): 76-84.
23. Aslan Ö, Tosun B. Cardiovascular surgery patients: intensive care experiences and associated factors. *Asian Nursing Research* 2015; 9(4): 336-41.
24. Terzi B, Kaya N. Yoğun bakım ünitesinden taburcu olan bireylerin yoğun bakım deneyimleri. *Türkiye Klinikleri Journal of Anesthesiology Reanimation* 2011; 9(1): 34-45.
25. Demir Y, Akın Korhan E, Eşer İ, Khorshid L. Yoğun bakım deneyim ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci* 2009; 1(1): 1-11.
26. Rattray J, Johnston M, Wildsmith JAW. The intensive care experience development of the ICE questionnaire. *J Adv Nurs* 2004; 47(1): 64-73.
27. Almerud S, Alapack RJ, Fridlund B, Ekebergh M. Of vigilance and invisibility—being a patient in technologically intense environments. *Nursing in critical care* 2007; 12(3): 151-8.
28. Topçu S, Ecevit Alpar Ş, Gülseven B, Kebapçı A. Patient experiences in intensive care units: a systematic review. *Patient Experience Journal* 2017; 4(3): 115-27.
29. Granja C, Lopes A, Moreira S, Dias C, Costa-Pereira A, Carneiro A. Patients' recollections of experiences in the intensive care unit may affect their quality of life. *Critical Care* 2005; 9(2): 96-109.
30. Demir Y, Korhan EA, Eser I, Khorshid L. Factors affecting experiences of intensive care patients in Turkey: patient outcomes in critical care setting. *J Pak Med Assoc* 2013; 63(7): 821-5.
31. Bench S, Day T. The user experience of critical care discharge: a meta-synthesis of qualitative research.

International Journal of Nursing Studies 2010; 47(4): 487-499.

32. Aydınoglu B. Yoğun bakım ekibinde hemşire ve hasta bakımı. Yoğun Bakım Dergisi 2007; 7(1): 26-30.

33. Tunçay GY, Uçar H. Hastaların yoğun bakım ünitesinin fiziksel ortam özelliklerine ilişkin görüşleri. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi

2010; 17(2): 33-46.

34. İlçe AÖ, Rahşan ÇAM, Yavuz M. Bir üniversite hastanesinin yoğun bakım ünitelerinde ortam sıcaklığı ve nem oranının incelenmesi. Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi 2009; 13(2): 85-9.

35. Aydın A, Gürsoy A. Yoğun Bakımda Bir Ses:“Burdayım.” JAREN 2017; 3(2): 97-100.